

РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

УДК 330.3:631.11

ЧИННИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. Г. Дубовик, к.е.н. доцент,

А. О. Радько, аспірант.

Сумський національний аграрний університет

Стаття присвячена теоретичним основам розвитку інноваційної діяльності у агропромисловому виробництві. Висвітлено основні фактори, які стримують інноваційні процеси в сільському господарстві. Визначено чинники активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нині інноваційна діяльність є фундаментом стабільного й ефективного економічного зростання як окремо взятої галузі, так і України загалом. Але відсталість технологічної структури, низький технічний рівень виробничої бази сільського господарства, недостатнє фінансування державою науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, брак фінансових ресурсів - не дають можливості економіці країни розвиватися в напрямку досягнення більш високих технологічних укладів на власній науково-технічній основі, коли наукові та дослідно-конструкторські розробки перетворюються в базовий елемент виробництва. Зокрема вітчизняне аграрне виробництво в цілому й далі залишається несприйнятливим до науково-технічних нововведень. Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дійової державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зачатки якої були поступово скасовані поправками до відповідних бюджетних та інших законів. Виробництво продукції сільського господарства на певний період часу лягло на плечі господарств населення, яке змушене за відсутності технічних засобів і коштів на їх закупівлю перейти на примітивне ведення господарства

Актуальність проблеми створення сприятливих умов для інноваційної діяльності в аграрних підприємствах обумовлюється кількома чинниками: аграрною спрямованістю економіки України; зниженням активності інноваційної діяльності; необхідністю радикального підвищення ефективності сільського господарства, забезпечення розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції. Активізація інноваційної діяльності є головною умовою в системі факторів, що забезпечують розвиток і підвищення ефективності аграрного виробництва в ринковій економіці. Інноваційна стратегія сільськогосподарських підприємств пов'язана з освоєнням інновацій, які дозволяють перейти до нової організаційно-технологічної структури виробництва, забезпечити конкурентоспроможність виробленої продукції

Вісник Сумського національного аграрного університету

на ринках збуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні засади інноваційної діяльності висвітлені у класичних працях І. Шумпетера. Проблемами інновацій, інноваційної діяльності, інноваційної політики займалися: О.М. Алимов, В.П. Александрова, Л.К. Безчасний, П.Ю. Беленький, Є.І. Бойко, В.М. Геєць, О.Є. Кузьмін, О.О. Лапко, В.І. Павлов, С.М. Писаренко, Д.М. Черваньов, М.Г. Чумаченко та інші. У наукових працях цих вчених розглядаються питання створення, оцінки, реалізації інновацій, їх розповсюдження, фінансової підтримки, кадрового забезпечення інноваційної діяльності, формування інноваційної інфраструктури, створення правової бази інноваційних процесів. Окремі аспекти, пов'язані з розробкою та реалізацією стратегії інноваційної діяльності, її інвестиційного та ресурсного забезпечення, а також інформування сільськогосподарських товаровиробників щодо новітніх розробок сільськогосподарської науки і використання інтелектуальної власності в аграрній сфері, досліджували такі вітчизняні вчені, як А.Ф. Бондаренко, О.Б. Бутнік-Сіверський, М.І. Кісіль, М.Ф. Кропивко, М.І. Лобанов, П.М. Музика, П.Т. Саблук, М.А. Садиков, С.В. Шолудченко та інші, а також російські дослідники Г.І. Андреев, С.Д. Ільєнкова, В. Дергачов, Г.А. Романенко, Л.М. Хогберг, Р.А. Фатхутдінов та інші. Проте ряд аспектів стратегії та практики активізації інноваційної діяльності у сільському господарстві в період становлення ринкової економіки залишається недостатньо вивченим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є дослідження проблем та необхідності активізації інноваційної діяльності аграрного господарства та розроблення на цій основі відповідних пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інновації та інноваційна діяльність є необхідною складовою процесу забезпечення успішного, довготривалого та стійкого функціонування підприємства, однією з фундаментальних складових ефективною стратегії та важливим інстру-

ментом забезпечення конкурентних переваг. Інноваційна модель розвитку економіки загалом і агропромислового виробництва зокрема передбачає динамічний розвиток усіх ланок АПК для підвищення ефективності виробничого процесу.

Стосовно аграрного сектору економіки, як основного об'єкту дослідження, інновації є реалізацією в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин і птиці, нових технологій в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нових добрив і засобів захисту рослин, нових методів профілактики і лікування тварин і птиці, нових або покращених продуктів харчування, матеріалів, нових форм організації і управління виробництвом, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва.[1,с.19]

Безперечно, стан інноваційної діяльності аграрних підприємств в Україні не у найкращому стані. Багато експертів вважають, що головною причиною гальмування інноваційного розвитку є брак фінансових ресурсів. Проте існує ряд інших не менш важливих причин, таких як спад платоспроможного попиту на вітчизняну продукцію з боку держави та підприємницького сектору, непривабливість вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів через невміння держави фінансово грамотно спрямувати грошові потоки та інші економічні та політико-правові проблеми. Також серед причин, що гальмують інноваційну діяльність, доцільно вказати на такі: негативний вплив інфляційних процесів, високі відсоткові ставки за банківські кредити, неплатоспроможність замовників, економічний ризик тощо [2, с.238].

Крім того, можна виділити чотири групи проблем[3,с.239-241]. По-перше, відсутня обґрунтована і дієва інноваційна політика держави. Відмова України на початку незалежності від пріоритетного науково-технологічного розвитку, відсутність системи державних пріоритетів, вилучення науки, передової освіти та інновацій із числа основних продуктивних сил – є головною проблемою прискореного розвитку економіки держави.

По-друге, немає системного управління інноваційним процесом з боку держави. Розподіл сфер управління цією сферою між кількома відомствами призводить до відсутності спільних цілей, неузгодженості дій, розпорошень людських і фінансових ресурсів. Таке управління ніколи не було спрямованим на вирішення загальнонаціональних завдань, оскільки мало галузевий характер.

По-третє, нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності є фрагментарною, не цілісною, суперечливою і тому недостатньою. В Україні ухвалено понад 100 законодавчих, нормативно-правових урядових актів і різноманітних відомчих документів, які не є взаємоузгодженими і не формують єдиного законодавчого поля інно-

ваційної діяльності.

По-четверте, проблемою є відсутність фінансового механізму інноваційної діяльності. Основним джерелом фінансування витрат на інновації є власні кошти підприємств (реінвестиційні кошти). Водночас, у розвинених країнах у "підживленні" інноваційної діяльності визначальну роль відіграє розгалужена і досить динамічна мережа приватних інвестиційних і венчурних фондів. Через відсутність чіткої системи правил і гарантій приватний капітал ще не рухається в бік інноваційної сфери.

Постійно зростає значення інноваційної діяльності для сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. Зростаюча роль інноваційної діяльності повинна стати фундаментом стабільного й ефективного економічного зростання АПК. Останнім часом підприємства аграрного сектору зазнають серйозної кризи в інноваційній сфері і, якщо не починати активних заходів для її подолання, як з боку держави, так і керівництва підприємств, несприятливі наслідки будуть мати місце в найближчому майбутньому. Зростаюча внутрішня і зовнішня конкуренції підвищують значення новаторства, змін у виробництві аграрних підприємств, втілення яких в нові технології забезпечує необхідний рівень економічної стійкості господарюючих суб'єктів агропромислового комплексу.

Особлива роль у посиленні інноваційної активності в аграрній сфері та вирішенні вище окреслених проблем належить державі, яка при виробленні економічної, науково-технічної і соціальної політики визначає пріоритети базисних інновацій на всіх рівнях, формує ринковий механізм її реалізації. Тому потрібно скоригувати традиційну однобічну орієнтацію на переважно капіталомісткий хіміко-технологічний шлях інтенсифікації агровиробництва на індустріальній основі. Для цього потрібно активніше використовувати всі досягнення НТР, її агротехнічні, технологічні, організаційно-економічні та інші інноваційні напрямки.

Інноваційний розвиток національного АПК варто розглядати як стратегічне завдання, а всі заходи, що передбачають досягнення цього завдання, як пріоритетні. Тобто їх повинні фінансувати, насамперед, не лише з державного і місцевих бюджетів, а й за рахунок коштів приватних інвесторів, оскільки йдеться про якісно новий чинник зростання агропромислового виробництва й ефективного вирішення продовольчої проблеми в державі. Застосування новітніх досягнень науки й техніки, прогресивних технологій та високотехнологічних напрацювань, випуск нових і екологічнобезпечних видів продуктів харчування, що користуються підвищеним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, дадуть змогу досягти високої ефективності сільського господарства й мати потрібні кошти для вирішення складних

завдань соціального розвитку й інфраструктурної перебудови села.

Важливим чинником підвищення ефективності інноваційної діяльності є кредитування сільськогосподарського виробництва. Нині сільськогосподарським товаровиробникам недоступні банківські кредити через високі відсоткові

ставки. В Україні немає спеціалізованого банку для фінансування і кредитування сільськогосподарських товаровиробників. Потреба в такій інституції очевидна.

Покращення інноваційного потенціалу аграрних підприємств можливе лише завдяки взаємопов'язаній дії факторів, зображених на рис.1.

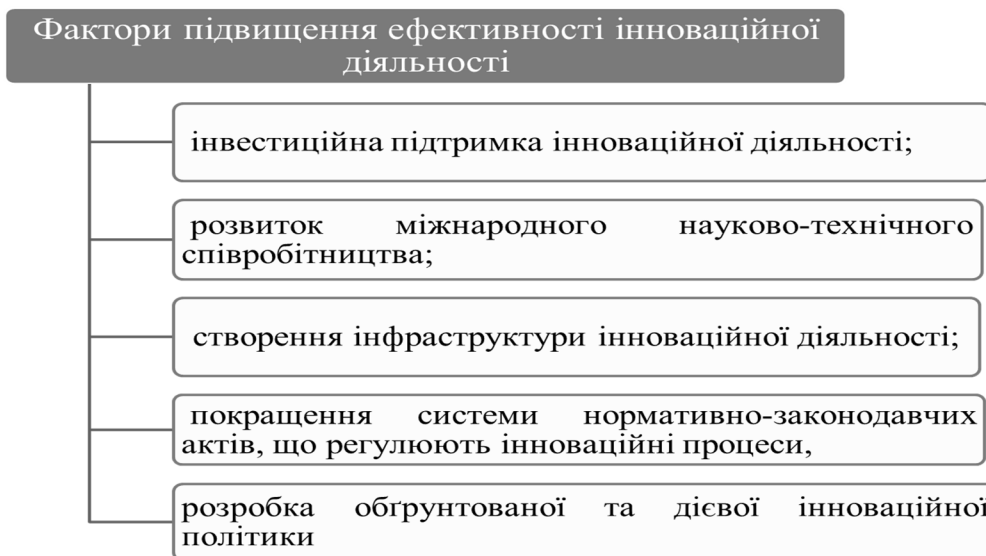

Рис. 1 Фактори підвищення ефективності інноваційної діяльності

Однією з найважливіших передумов ефективного господарювання під час запровадження інноваційної моделі розвитку економіки є інвестиційна політика, ощадливе використання коштів, планування обігу і прогноз прибутків. Перелічене належить до найважливіших важелів підвищення ефективності інноваційної діяльності і є, водночас, найбільш "вузьким місцем" агропромислового виробництва України. Зумовлено це тим, що сільськогосподарське виробництво є дуже ризиковою сферою діяльності, тому інвестори неохоче вкладають кошти в розвиток інфраструктури АПК. Головними принципами управління сучасною інноваційною політикою є: поєднання інвестиційних джерел з інноваційними рішеннями; безперервне прогнозування інноваційної ситуації; системне впровадження новітніх технологій у взаємопов'язаних сферах підприємницької діяльності; злиття фінансового та науково-технічного аналізу результативності нововведень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В сучасних умовах господарювання

вирішальною умовою розвитку та стабільності підприємств є ефективність їх інноваційної діяльності. Для аграрних підприємств у найближчій та довготерміновій перспективі врахування інноваційного чинника повинно бути однією з вирішальних умов подальшого розвитку.

Зрозуміло, що сьогодні існує багато проблем (серед яких брак фінансових ресурсів, нормативно-правова база, відсутність державної підтримки, непривабливість вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів), які заважають ефективному й якісному розвитку підприємств. Проте інноваційний підхід дасть змогу підвищити ефективність господарської діяльності підприємств аграрної сфери, а отже, слугуватиме рушійним фактором в досягненні їх стратегічних цілей. Виходячи з вище сказаного, здійснення інноваційної діяльності підприємствами аграрної сфери дасть змогу підвищити рівень їхньої конкурентоспроможності, зміцнити позиції на міжнародному ринку аграрних товарів та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності загалом.

Список використаної літератури

1. Долгошея Н.О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки / Н.О. Долгошея // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності - 2011р. - №3 - с.17-22.
2. Сенів Б.О. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності в Україні / Б.О. Сенів // Українська наука: минуле, сучасне і майбутнє - 2011р. - №16 - С. 237-247.
3. Смолінський В.Б. Інноваційна діяльність підприємств аграрної сфери / В.Б. Смолінський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010р. - №20.10 - С. 238-242.
4. Баран С.І. Методи підвищення ефективності інноваційної діяльності в аграрному секторі / С.І. Баран // Науковий вісник НЛТУ України - 2009р. - №19. - С.135-140.

Дубовик С.Г., Радько А.А. Факторы активизации инновационной деятельности аграрных предприятий

Статья посвящена теоретическим основам развития инновационной деятельности в агропромышленном производстве. Освещены основные факторы, сдерживающие инновационные процессы в сельском хозяйстве. Определены факторы активизации инновационной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационное развитие, сельскохозяйственные предприятия.

Dubovyk S., Radko A. The factors of intensify agricultural enterprise innovation

The article is devoted to the theoretical foundations of innovation in agricultural production. The basic factors of hinder innovation processes in agriculture are also outline. There are description of the factors of intensify agricultural innovation.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative development, agricultural enterprise.

Дата надходження до редакції: 18.04.2004 р.

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А. В.

УДК 352.075.1(477).001.76

ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т. О. Харченко, аспірант, Сумський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано методичний підхід програмно-цільового фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств через регіональні програми інноваційного розвитку, впровадження яких є дієвим механізмом в системі підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна активність, інноваційний розвиток, програмно-цільове фінансування, регіональна програма.

Постановка проблеми. Як показує досвід світових країн-лідерів, інноваційна активність підприємств безпосередньо залежить від дієвого механізму державної підтримки інноваційної діяльності. Законодавство України в сфері інноваційної діяльності забезпечує регулювання суб'єктів інноваційної системи нормативно-правовими актами різних рівнів. Проте, й до сьогодні, законодавчими актами належним чином не врегульована система державної підтримки інноваційної діяльності, що накладає свій негативний відбиток на всі сфери діяльності суб'єктів господарювання означеного сегменту.

Реалії сьогодення підтверджують важливість питання продовольчої безпеки країни і, відповідно, першочерговість впровадження заходів з підтримки інноваційної активності суб'єктів господарювання аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Представники економічної науки, які досліджують питання впровадження функціональних теоретичних засад у практику державного регулювання в сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності Атаманова Ю.Є.[1], Капіца Ю.М.[2], Орлюк О.П.[3], Симсон О.Е.[4], Щкворець Ю.Ф.[5]. В працях таких вчених, як Булкін І.О.[6], Бутнік-Сіверський О.Б.[7], Ісакова Н.Б.[8], Хребтов А.О.[9] приділено увагу зв'язку державного регулювання з пріоритетними напрямками розвитку наукової, науково-технічної, інноваційної діяльно-

сті, та їх взаємодії із залученими ресурсами і традиційними сферами в контексті підвищення інноваційної активності підприємств. Однак питання впливу державної підтримки в системі підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств й досі залишається недостатньо висвітленим і потребує поглиблених досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методичного підходу програмно-цільового фінансування як заходу державної підтримки в системі підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Реалізація державної інноваційної політики в Україні відбувається через головні та спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади, до складу яких відносяться: Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України; Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Міністерство економічного розвитку і торгівлі в Україні (має окремі суміжні повноваження у цій сфері); інші органи державної влади, що здійснюють окремі повноваження по реалізації в рамках своєї компетенції [10, С.38].

Відповідно до законодавчих актів держава